

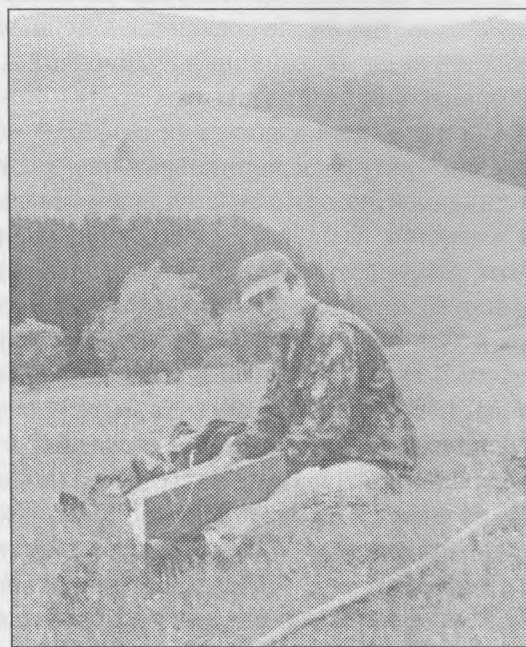

ПАМ'ЯТІ МИХАЙЛА ЗАГУЛЬСЬКОГО

27 січня 2002 року ботанічну громадськість України вразила страшна звістка зі Львова про трагічну загибель молодого талановитого ботаніка Михайла Загультського.

Важко усвідомити, що ми вже ніколи не побачимо його доброзичливої усмішки і не почуємо задушевного голосу, не зустрінемо його сповненого мрій і планів. Він завжди кудись поспішав, намагався робити майже одночасно багато справ, мов відчуваючи, як мало відвела йому доля. Ми більше не почуємо від нього захоплюючих розповідей про оригінальні спостереження в природі та цікаві екскурси в історію науки, якими він так щедро ділився з друзями і колегами.

Михайло Загультський народився 10 серпня 1960 р. в с. Підлисса Золочівського району Львівської області. Чарівна краса природи околиць його рідного села, де величні буккові праліси чергуються із різнобарвними степовими схилами Білої гори, які так поетично оспівав його великий земляк Маркіян Шашкевич, не могла не вплинути на вразливу душу Михайла. Інтерес до пізнання рослинного світу виник у нього ще в ранньому дитинстві. Усе його свідоме життя було пов'язане з Львівським національним університетом ім. Івана Франка — тут він навчався (1977–1982) і працював

М.М. Загультський

(1982–2002): інженером, старшим науковим співробітником, завідувачем гербарію, доцентом.

Те, що за короткий час М. Загультський встиг зробити у науці, поставило його в ряд найкращих орхідологів Європи. Про це свідчить його авторитет серед колег, численні оригінальні публікації, виступи на

міжнародних та вітчизняних ботанічних форумах, зібрані ним цікаві гербарні колекції, блискучий захист кандидатської дисертаційної роботи у 1995 р. на тему "Хорологія, структура та охорона орхідних (Orchidaceae Juss.) західних регіонів України".

Вже у роботі над дисертацією виявилися характерні для наукової діяльності М. Загальського риси: відчуття актуальності тематики і пошуки власного напрямку у проведенні дослідження. Цьому сприяла, як відмічала його офіційний опонент В.В. Протопопова, "загальна ерудиція, здатність до критичного осмислення отриманих даних і постановки власних досліджень у загальному руслі розробок, спрямованих на висвітлення теоретичних і практичних аспектів сучасного стану та охорони зозулинцевих ...", а також обдарованість натураліста.

М. Загальський виконав величезний обсяг польових та експериментальних робіт, здійснив критичний аналіз видового складу зозулинцевих західних регіонів України, на основі літературних, гербарних і власних відомостей провів картування їх ареалів, виявив понад 300 їх місцезнаходжень, спільно із австрійськими ученими описав новий палеоендемічний вид Східних Карпат — *Nigritella carpatica* і встановив його ареал.

Дослідження зозулинцевих, з яких по суті почалася наукова діяльність М. Загальського, незважаючи на багатогранність його наукових інтересів, залишилося основним захопленням, навколо якого були сконцентровані всі інші напрями його роботи. Його доробок у цій галузі вражає як різнобічністю та обсягом проведених польових робіт, так і оригінальністю трактовки їхніх результатів. Особливий інтерес становить порівняльний аналіз флористичного складу зозулинцевих західних регіонів України та сусідніх країн. Оригінальні матеріали молодого вченого покладені ним в основу біоморфологічного та екофітоценологічного аналізів 52 видів, вперше проведе-

них для такої кількості орхідних на великій, різноманітній за природними умовами території, що додало багато нового до характеристики окремих видів. Він виявив 6 форм і 11 підформ росту зозулинцевих, з'ясував відношення конкретних видів до рівня освітлення, наявності кальцію в ґрунті, зволоження ґрунту, специфічність вимог до ентомофілії та наявності ендомікоризи в онтоморфогенезі, проаналізував етапи онтогенезу та спектри онтогенетичних станів, провів класифікацію просторових типів досліджуваних популяцій за В. Грантом та К.А. Малиновським, встановив чисельність та щільність особин у популяціях, що дало йому змогу розкрити сучасний стан популяцій у зв'язку з інтенсивним впливом антропогенних факторів на природне середовище. Вперше отримані автором дані свідчать про різноманітність фітоценологічної приуроченості зозулинцевих, діапазон яких охоплює понад 40 формацій і 220 асоціацій. Цінність цих результатів полягає в тому, що конкретні відомості дають можливість з'ясувати морфологічне різноманіття і амплітуду фітоценологічної приуроченості та визначити оптимальні умови існування для кожного виду. Слід підкреслити, що М. Загальський крім загально-теоретичних рекомендацій щодо вдосконалення категоризацій природоохоронних об'єктів, організації мережі моніторингових станцій за власною системою зробив і практичний внесок у природоохоронну справу, розробивши наукові засади, на основі яких він запропонував взяти під охорону 20 нових заказників та пам'яток природи в усіх областях досліджуваного регіону, що має забезпечити збереження і охорону найцінніших у науковому відношенні місцезростань видів зозулинцевих. Він також випробував у культурі 13 представників зозулинцевих, визначив природні запаси видів, які використовуються як лікарські, і зробив висновок щодо неприпустимості їх експлуатації.

Цікаво зазначити, що на момент захисту дисертації М. Загультський був вже визнаним фахівцем-орхідологом, з яким часто консультувалися європейські вчені, автором 40 наукових публікацій. Загалом ним самостійно або у співавторстві опубліковано понад 90 наукових праць, у т.ч. у таких авторитетних наукових періодичних виданнях як "Биологическая флора Московской области", "Ботанический журнал", "Phyton" тощо.

Важливими напрямками наукових досліджень вченого були також гербарна справа, історія ботанічної науки.

Він сам і разом із співробітниками та студентами університету, колегами-ботаніками з інших установ проводив наукові пошуки і копітку щоденну роботу в Гербарії LW. Ним було виявлено понад двісті автентичних зразків (*Achillea carpatica* Blocki ex Dubovik, *Carlina vulgaris* L. var. *corymbosa* Schur, *Cytisus podolicus* Blocki, *Dactylorhiza transylvanica* (Schur) Aver., *Erysimum witmannii* Zawad., *Poa media* Schur та багато інших). Він дбав про постійне поповнення колекцій новими зборами, вміло налагодив обмін з іншими ботанічними установами, зокрема Варшави, Кракова, Москви, Санкт-Петербурга, Києва, Чернівців, Ялти, склав каталог судинних рослин західних регіонів України тощо. Це забирало у нього багато часу, який він міг би присвятити науковим дослідженням, але він розумів значення гербаріїв у ботанічних дослідженнях і тому поступався своїми інтересами.

З особливою увагою М. Загультський ставився і до історії науки. Як і все, що він робив, дослідження у цьому напрямі відзначаються ретельністю опрацювань. Він розшукував і збирав життєписи галицьких ботаніків, їхні листи, фотографії та малюнки, висвітлював наукову спадщину, дослід-

жував гербарні колекції тощо. Опублікував ряд наукових розвідок про Б. Блоцького, О. Волощак, А. Ремана, Ф. Шура та ін., але більша частина матеріалів залишилася у рукописах.

Останнім часом М. Загультський багато і плідно працював, зокрема він вивчав рідкісні види, збирав матеріали для третього видання "Червоної книги України", одним із авторів якої мав бути. Як він повідомляє в одному із своїх останніх листів, для цього видання він зібрав ґрунтовні, цілком оригінальні відомості щодо 52 видів зозулинцевих із західних областей України. Водночас він створював комп'ютерний банк даних про види родини Orchidaceae флори України, досліджував рослинний покрив долини р. Західний Буг та Національного природного парку "Яворівський". Він мріяв підготувати "Флору Чивчин", для якої з ентузіазмом збирав матеріали, організувати в одному із мальовничих куточків Карпат "Чивчинський заповідник"...

Він був справжнім натуралістом, якого цікавили різноманітні аспекти пізнання рослинного світу. Зараз і важко, і прикро усвідомлювати те, що зі смертю вченого пішов у небуття і той величезний пласт його напрацювань за останні роки із флористики, систематики, популяційної біології, гербарної справи, історії науки, охорони природи, який він не встиг донести до нас. Його життя обірвалось у період найвищого розквіту його таланту.

Світла пам'ять про Михайла Загультського — колегу, друга, добру людину — завжди залишиться у наших у серцях.

В.М. БАТОЧЕНКО, П.Є. БУЛАХ, В.І. ГОНЧАРЕНКО,
І.М. ДАНИЛИК, В.І. МЕЛЬНИК, В.В. ПРОТОПОПОВА,
Т.М. ЧЕРЕВЧЕНКО, І.І. ЧОРНЕЙ, М.В. ШЕВЕРА